

<https://doi.org/10.26565/2075-1834-2023-36-10>

УДК 342.725

А.В. СМУЛЬСЬКА

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри державно-правових
дисциплін юридичного факультету

E-mail: allasm1@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1999-3068>

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

м. Харків, 61022, майдан Свободи 4

ПЕРСПЕКТИВИ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗДОБУТТЯ ГРОМАДЯНИНОМ УКРАЇНИ ВИЩОЇ ЮРИДИЧНОЇ ОСВІТИ

АНОТАЦІЯ. У статті зазначено, що юридичній освіті у всі часи приділяється прискіплива увага, через що мають бути підвищеними вимоги щодо якості підготовки випускників юридичних спеціальностей; наголошується на актуальності питання підготовки висококваліфікованих юристів, яке зачіпає питання якості вищої юридичної освіти в цілому, що вимагає детального розгляду стану та перспектив нормативно-правового забезпечення здобуття громадянином України вищої юридичної освіти; вказується, що увага небайдужих та зацікавлених зосереджується на умовах та якості здобуття освіти, вітчизняних освітніх стандартах та зарубіжному досвіді, формах навчання, правах, обов'язках та відповідальності студентів, викладачів та освітніх установ; розглядається низка проєктів законодавчих ініціатив, які так і не було затверджено; акцентується на окремих аспектах проголошеної проблеми, до яких прикуто увагу вітчизняних науковців; наголошується, що свою нормативно-правову базу слід формувати з урахуванням європейських стандартів та прогресивного міжнародного досвіду, застерігається, що у зв'язку зі збройною агресією сусідньої держави, реформаторський поступ з питань здобуття освіти в Україні наразі уповільнився; поділяється думка з приводу того, що правничий фах у всі часи й сьогодні був і залишається затребуваним, престижним і популярним, а вимоги до юристів стають дедалі більш вибагливими й прискіпливими, оскільки правники повсякчас перебувають у полі зору різних спостерігачів; наголошується, що будь-який справжній професіонал повинен ґрунтовно володіти не лише професійними знаннями, уміннями, навичками, а й мати різнобічну інтелектуальну підготовку, високу мовно-комунікативну культуру, й знання з педагогіки і психології; звертається увага, що на виконання «Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки» слід продовжувати відбудову та реформування системи вищої освіти й у післявоєнний період.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: *нормативно-правове забезпечення, вища юридична освіта, Україна, юридична професія, реформування, Закон України, стандарт, концепція.*

Як цитувати: Смутьська А.В. Перспективи нормативно-правового забезпечення здобуття громадянином України вищої юридичної освіти. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, серія «Право»*. 2023. Вип. 36. С. 88-95. <https://doi.org/10.26565/2075-1834-2023-36-10>

In cites: Smulsk A.V. (2023). Prospects of regulatory and legal support for obtaining a higher legal education by a citizen of Ukraine. *The Journal of V.N. Karazin Kharkiv National University, Series «Law»*, (36), P. 88-95. <https://doi.org/10.26565/2075-1834-2023-36-10> (in Ukrainian)

Постановка проблеми. Сьогодні якісна вища освіта, а, зокрема, юридична є надважливою умовою побудови дійсно правової держави, захисту демократичних цінностей, на яких вона базується, та опору зовнішнім загрозам. З огляду на зазначене, юридичній освіті з-поміж інших спеціальностей повсякчас приділяється більш прискіплива увага. Державотворчі процеси, що мають місце у світлі реалій сьогодення, вимагають не лише технічної складової, а й передовсім виховання й формування людського потенціалу у правничій сфері. Захист прав і свобод людини, прийняття юридично значи-

мих рішень, що впливають на долі людей вимагає високого рівня професіоналізму та компетентності правника. Через це мають бути підвищеними вимоги щодо якості підготовки випускників юридичних спеціальностей. Проте юридична професія на хвилі стереотипів продовжує позиціонуватися і сприйматися як одна з елітарних, а відтак відривається від повсякденності запитів і сприйняття, адекватності підготовки фахівців, наближеності до національної правової культури, губить баланс між традиціями і новаторством, розпорошує цінний досвід, не може адекватно реагувати на

сучасні глобалізаційні виклики.

Крім того, сучасна вища юридична освіта в Україні характеризується низкою тенденцій та наслідків цих тенденцій, недостатньою законодавчою урегульованістю, що провокує певні питання.

На цьому постійно наголошують науковці та дослідники у галузі права. А відтак не втрачає актуальності питання підготовки висококваліфікованих юристів, яке зачіпає питання якості вищої юридичної освіти в цілому, що вимагає детального розгляду стану та перспектив нормативно-правового забезпечення здобуття громадянином України вищої юридичної освіти. Передовсім увага небайдужих та зацікавлених зосереджується на умовах та якості здобуття освіти, вітчизняних освітніх стандартах та зарубіжному досвіді, формах навчання, правах, обов'язках та відповідальності студентів, викладачів та освітніх установ, тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Уже не один рік в Україні обговорюється питання щодо реформи юридичної освіти. Комітет Верховної Ради України з питань науки, освіти та інновацій зокрема подав на обговорення проект «Концепції розвитку юридичної освіти» (з 2016 по 2021 р. було кілька редакцій) [1].

Фундація DeJure, до якої долучилися більше 20-ти організацій та фахівці й експерти з питань освіти і права, активно просували необхідність прийняття зазначеної Концепції та проголосили Маніфест в її підтримку й з часом у публічній площині виказали своє обурення через те, що робоча група з питань розвитку юридичної освіти, по суті, так і не завершила розгляд зазначеного проекту Концепції [2; 3].

Крім того, окремі аспекти зазначеної проблематики у своїх дослідженнях розглядають вітчизняні науковці, а саме: хто такий юрист та що таке юридична освіта [4; 5]; місце правової освіти у структурі освіти України [6]; адміністративно-правові відносини, сутність і принципи у сфері забезпечення вищої юридичної освіти [7; 8; 9]; нормативно-правове забезпечення права на вищу освіту [10]; сучасні тенденції реформування вищої юридичної освіти в Україні [11]; інформаційно-правове забезпечення юридичної освіти [12]; сучасні виклики на шляху здобуття вищої юридичної освіти в Україні та проблема забезпечення її якості [13; 14]; реформування юридичної освіти в Україні [15; 16; 17]; питання доступу до юридичної освіти в деяких зарубіжних країнах [18]; зміни у системі юридичної освіти в умовах війни [19]; був розкритикований проект

Закону України «Про юридичну (правничу) освіту і загальний доступ до правничої професії» № 7147 від 28.09.2017р. [20], який налічує чимало дискусійних, спірних та контраверсійних положень, тощо.

Метою статті є дослідження стану нормативно-правового забезпечення здобуття громадянином України вищої юридичної освіти status quo та можливих перспектив розвитку зазначеного питання.

Виклад основного матеріалу. Нормативно-правова база сфери вищої освіти в Україні – це низка правових засобів, які здійснюють правове регулювання суспільних відносин у сфері вищої освіти. Україна наразі намагається сформувати свою нормативно-правову базу з урахуванням європейських стандартів та прогресивного міжнародного досвіду, оскільки це допоможе реалізовувати право людини на якісну освіту і впливає на підготовку кваліфікованого фахівця [21].

В Україні старт освітньої реформи, інтегрованої у Європейський простір вищої освіти та Європейський дослідницький простір, розпочався після прийняття Закону України «Про вищу освіту» [22] та Закону України «Про освіту» [23].

Окрім зазначених вище законів у сфері освіти, окремі норми, що визначають процедури забезпечення якості вищої освіти, зафіксовано у Законах України «Про доступ до публічної інформації» [24], «Про захист персональних даних» [25], «Про ліцензування видів господарської діяльності» [26] та низка міжнародних актів, ратифікованих Україною, зокрема Загальна декларація прав людини, прийнята і проголошена резолюцією 217 А (III) Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 р. [27]; Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права, прийнятий Генеральною Асамблеєю ООН 16 грудня 1966 р. [28]; Протокол до Конвенції про захист прав і основоположних свобод людини [29].

У цілому законодавче поле системи вищої освіти визначається в Україні Конституцією України та зазначеними вище законами та НПА, а окремі освітні питання регулюють Цивільний, Господарський, Податковий, Бюджетний кодекси та КЗпП України.

Загалом, упродовж певного періоду часу в Україні були помічені досить стрімкі реформаторські зміни в системі вищої освіти: зокрема кілька разів *виносився на обговорення* (виділення наше – А. С.) проект Концепції розвитку юридичної освіти (проте затверджено не було – А. С.) [1]; у 2022 році було затверджено Стандарт вищої освіти першого (бака-

лаврського) рівня вищої освіти галузі знань 08 Право, спеціальності 081 Право [30], Стандарт вищої освіти другого (магістерського) рівня вищої освіти (далі – Стандарт) галузі знань 08 Право, спеціальність 081 Право [31]; у 2023 році – Стандарт вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня (далі – Стандарт), галузі знань 08 Право зі спеціальності 081 Право [32]; вступ до магістратури за спеціальністю «Право» тепер відбувається на підставі результатів єдиного фахового вступного випробування (ЄФВВ); закінчення магістратури з права завершується складанням ЄДКІ (Єдиного державного кваліфікаційного іспиту).

На жаль, у зв'язку зі збройною агресією сусідньої держави, реформаторський поступ уповільнився. Наприклад, ще зокрема у 2022 році було спрощено правила вступу на бакалавріат з права. Також було зменшено мінімальний прохідний бал для вступу на спеціальність «Право» до 120 і, на жаль, приблизно половина абітурієнтів вступає саме з результатами 120–140, у коледжах з низькими балами вступає практично 100 % вступників, що свідчить про низький рівень підготовки вступників та відсутність належної мотивації щодо здобуття правничого фаху [17].

До речі, на думку В. Шкабаро та І. Пробко, мінімальний конкурсний бал обмежує право громадянина на вищу освіту, не відповідає меті освіти щодо всебічного розвитку людини (...), не забезпечує доступності тих знань, які особа може набути під час навчання [10]. З ними дискутує М. Мочульська, яка вважає, що встановлення мінімального конкурсного балу нічийх прав не обмежує, а лише вимагає більш умотивованого підходу абітурієнта до вибору майбутньої професії [33].

За словами Івана Шемелинця, експерта з правничої освіти Фондації Dejure, загальний обсяг держзамовлення на бакалавріаті за спеціальністю 081 Право у 2023 році зріс порівняно з попередньою вступною кампанією на понад 600 місць, доцільність чого, на його думку, є сумнівною, оскільки під час війни та в повоєнний час здебільшого зростає запит на фахівців технічних спеціальностей. Крім того, відсоток працевлаштованих випускників магістратури з права не дотягує й до 50 %, що є доволі низьким показником [17].

На думку Олександра Пижова, голови сенату Комісії з питань юридичної освіти та обізнаності, існують проблеми належної підготовки здобувачів фахової передвищої освіти за спеціальністю Право. Також, на думку зазначеного фахівця, доцільно об'єднати спеціальності 081 Право та 293 Міжнародне право в

одну спеціальність «Право», оскільки «право» – категорія ширша, ніж міжнародне право й охоплює не лише вітчизняне право, а й право ЄС та міжнародне право. Та й світова освітня практика не має досвіду подібного поділу (крім Білорусі) [17].

До очевидних позитивних моментів слід віднести врегулювання на державному рівні питання щодо переміщення освітніх установ з непідконтрольних Україні територій через їх тимчасову окупацію на підконтрольні й можливість подальшого їх функціонування, а для абітурієнтів з тимчасово окупованих територій було створено можливості для вступу на навчання до українських вишів.

На початку квітня 2022 р. на сайті КМУ було оприлюднено розпорядження від 23 лютого 2022 р. № 286-р «Про схвалення Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки» (далі – Стратегія) [34]. Відповідно до цієї Стратегії, її реалізація передбачає вдосконалення нормативно-правового забезпечення системи вищої освіти України, зокрема у частині розроблення та затвердження необхідних НПА, чіткий розподіл повноважень за відповідальними за реалізацію Стратегії, взаємодію, співпрацю між ними, проведення спільних заходів, запобігання конфлікту інтересів, корупції; укладення угод щодо надання освітніх послуг, тощо [34]. Зазначений документ з'явився за день до повномасштабного вторгнення сусідньої країни-агресора, ніби наперекір і без того складній ситуації в Україні.

Наразі маємо ще складнішу ситуацію в країні, тож Стратегія для нас повинна лишатися головним мотиватором щодо виконання завдання з продовження освітнього процесу, незважаючи ні на що; реформування вітчизняної освітньої ланки відповідно до нових викликів і завдань; дотримання основних пріоритетів системи вищої освіти сьогодення, слідування головним характеристикам розвитку суспільства, закладеним у Стратегії до 2032 року та навіть за необхідності їх коригування, збереження незмінними сформованих стратегічних цілей та ключових завдань [35].

Повертаючись до розгляду Концепції розвитку юридичної освіти, варто зазначити, що її проекти, зареєстровані на сайтах МОН і Мін'юст, різняться. Перший передбачає наскрізну магістерську програму, другий – наскрізну магістерську програму для «регульованих професій» (081 до них належить – А. С.), а для інших – ступеневу. Проект Закону України «Про юридичну (правничу) освіту і загальний доступ до правничої професії» № 7147 від

28 вересня 2017 р. передбачає наскрізну магістерську програму підготовки правників, а проєкт Закону «Про юридичну освіту та юридичну (правничу) професію» від 17 жовтня 2017 р. передбачає ступеневу підготовку правників. Однак, чинний Закон України «Про вищу освіту» встановлює, що особа має право здобувати ступінь магістра за умови наявності в неї ступеня бакалавра. Від такої неврегульованості думок законотворців назрівають сумні висновки.

Питання про те, що саме можна вважати вищою юридичною освітою сьогодні теж належить до розряду дискусійних, оскільки чіткого законодавчого визначення цього поняття не існує, а використовується застосування стереотипного підходу до формулювання або вдаються щоразу до різних формулювань, оскільки у певних НПА вони відрізняються [5].

Наприклад, проєкт Закону України «Про юридичну освіту та юридичну (правничу) професію» № 7147 від 28 вересня 2017 р. у запропонованій редакції точно не став би панацеєю у регулюванні питань, пов'язаних зі здобуттям вищої юридичної освіти [20], проте такий документ у прийнятій редакції міг би бути засадничим у цьому напрямку.

Крім того, юридичний фах, як уже було зазначено вище, в усі часи користувався підвищеним попитом і обмеженими можливостями здобуття. Через це у певних колах його називають «елітарним».

Сьогодні лексема «еліта» і похідні від неї перебувають в активному вжитку. «Елітою нації» називають політиків, правників, лікарів, економістів, військових, науковців, держслужбовців, дипломатів, культурних діячів, видатних спортсменів, педагогів – тих, хто має моральний авторитет, є носієм і провідником національних цінностей, для кого українська державність є споконвічною мрією, а сьогодні ще й способом уникнення повного знищення народу.

Чи не з дитинства чуєш про певну приналежність утаємничених до цієї когорти. Але, на жаль, лексема «еліта» дедалі більше обростає негативним тлумаченням, стоїть поруч з поняттями «пиха», «зарозумілість», «зверхність», «корумпованість».

Тож хотілося б, щоб юридичний фах якщо й відносили до елітарних професій, то, виходячи виключно з її інтелектуальної складової. Елітарність повинна проглядатися передовсім у глибині, якості, цінності професійної підготовки фахівця, а не у факті одержання паперового диплома.

Висновки. У розвиненій демократичній країні, якою є наша держава, першоосною має бути захист та забезпечення прав людини. Тож правничий фах у всі часи й сьогодні був і залишається затребуваним, престижним і популярним. Вимоги до юристів стають дедалі більш вибагливими й прискіпливими, оскільки правники повсякчас перебувають у полі зору ЗМІ, громадськості, вітчизняних і міжнародних експертів, контролюючих органів, тощо.

З огляду на зазначене вище, завданням загальнодержавного рівня має бути різнобічна й цілеспрямована підтримка і сприяння розвитку існуючих правничих шкіл, примноження й збереження викладацьких колективів, які будуть професійно плекати нові високодостойні кадри молодого покоління юристів.

Тож, очевидним є той факт, що будь-який справжній професіонал повинен ґрунтовно володіти не лише професійними знаннями, уміннями, навичками, а й мати різнобічну інтелектуальну підготовку, високу мовно-комунікативну культуру, й знання з педагогіки і психології.

З огляду на існуючі недоліки у системі здобуття вищої юридичної освіти, у подальшому буде доречним також звернути увагу на таке:

- укладати навчальні плани та робочі програми для здобувачів юридичного фаху з урахуванням збільшення годин для напрацювання ними практичних навичок з фаху у вигляді практик, екскурсій тощо;

- формувати у здобувачів правничої освіти цілісний світогляд з усвідомленням їх суспільної місії, ролі і значення правничої діяльності для утвердження основоположної ролі права у демократичному суспільстві;

- посилити внутрішню систему забезпечення якості освіти в закладах вищої освіти;

- ускладнити проведення повноцінних поточних та підсумкових атестаційних процедур у дистанційному форматі задля максимальної прозорості виконання завдань здобувачами освіти та об'єктивності їх перевірки викладачами;

- підвищити якість наукових досліджень у сфері права та їхню відповідність до сучасних потреб держави та суспільства шляхом посилення вимог до здобувачів освіти третього (освітньо-наукового) та наукового рівнів освіти відповідно до Національної рамки кваліфікацій;

- оптимізувати непрофільні освітні установи (факультети) з підготовки правників шляхом їх укрупнення на базі спеціалізованих освітніх установ (факультетів);

- узгоджувати державне замовлення на фахівців з права з реальними запитами сучасного ринку праці, активно взаємодіяти з роботодавцями.

На виконання «Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки» слід продовжувати відбудову та реформування системи вищої освіти й у післявоєнний період.

Реформа системи вищої юридичної освіти конче необхідна також і тому, що між підвищенням якості юридичної освіти та утвердженням верховенства права, викоріненням корупції, утвердженням засад етики, моралі, добропорядності існує нерозривний зв'язок, що сприятиме якнайшвидшому поступу євроінтеграційних зрушень у нашій державі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Концепція розвитку юридичної освіти: проект розроблений та обговорений на робочих зустрічах народних депутатів України спільно з експертами у галузі права та вищої освіти (29.03.2021 р.) URL: https://kno.rada.gov.ua/news/main_news/75652.html.
2. Маніфест розвитку юридичної освіти. URL: <https://dejure.foundation/library/manifest-rozvytku-yurydychnoi-osvity>.
3. Шемелинець І. Куди поділася Концепція юридичної освіти? URL: <https://dejure.foundation/tpost/a2o19dr9f1-kudi-podlasya-kontseptsya-yuridichno-osv>.
4. Професія юрист. URL: <https://ukrlawcouncil.org/registers/profesiya-yuryst>.
5. Бахрушин В. Що можна вважати вищою юридичною освітою? URL: <http://education.ua.org/ru/articles/897-shcho-mozhna-vvazhati-vishchoyu-yuridichnoyu-osvitoyu>.
6. Засць А. С. Правова освіта як структурний компонент освіти в Україні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2017. № 42. С. 13–16.
7. Яра О. С. Видання нормативно-правових актів як інструмент публічного адміністрування забезпечення вищої юридичної освіти в Україні. *Юридична наука*. 2020. № 10 (112). С. 47–53. DOI: <https://doi.org/10.32844/2222-5374-2020-112-10.06>
8. Яра О. С. Сутність адміністративно-правового забезпечення вищої юридичної освіти в Україні. *Юридична наука*. 2020. № 4 (106). Т. 2. С. 185–191. DOI: <https://doi.org/10.32844/2222-5374-2020-106-4-2.23>
9. Яра О. С. Принципи адміністративно-правового забезпечення вищої юридичної освіти в Україні. *Юридична наука*. 2020. № 5(107). Т. 2. С. 120–126. DOI: <https://doi.org/10.32844/2222-5374-2020-107-5-2.15>
10. Шкабаро В.М., Пробко І. Б. Нормативно-правова основа права на вищу юридичну освіту в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 3. С. 80–83. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2021-3/18>
11. Тернавська В. М. Сучасні тенденції реформування вищої юридичної освіти в Україні (конституційно-правовий аспект). *Нове українське право*. 2022. Вип. 2. С. 142–148. Р. 142–148. DOI: <https://doi.org/10.51989/NUL.2022.2.20>
12. Маньгора В. В. Інформаційно-правове забезпечення юридичної освіти. *Інформація і право*. 2020. № 1 (32). С. 138–143. DOI: [https://doi.org/10.37750/2616-6798.2020.1\(32\).200604](https://doi.org/10.37750/2616-6798.2020.1(32).200604)
13. Юшко А. М. Вища юридична освіта в Україні: виклики сучасності. *Сучасні проблеми розвитку права та економіки в інноваційному суспільстві*: зб. наук. праць за матеріалами Міжнародної науково-практичної конференції: 20 березня 2020 р. Велико-Тирново, Болгарія : Access Press. 2020. С. 271–277.
14. Патерило І. В. Проблема забезпечення якості вищої юридичної освіти. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 7. С. 559–561. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-7/127>
15. Янчук Н. Д. Реформування юридичної освіти в Україні: осмислення та перспективи. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2022. № 1–2. С. 311–316. DOI <https://doi.org/10.32850/sulj.2022.1-2.54>
16. Бурдін В. М. Реформування юридичної освіти в Україні: реалії та перспективи. *Вісник Львівського університету*. Серія юридична. 2018. Вип. 66. С. 3–13.
17. Як розбудувати якісну юридичну освіту? URL: <https://rpr.org.ua/news/yak-rozbuduvaty-iakisnu-iurydychnu-osvitu/>.
18. Торончук І.Ж., Грекул-Ковалик Т.А. Доступ до юридичної освіти в країнах загальної системи права. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. 2022. № 5. С. 453–456. DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2022.05.83>
19. Шемелинець І. І. Трансформація системи юридичної освіти в умовах війни та в післявоєнний період. *Juris Europensis Scientia*. 2022. Вип. 2. С. 8–13. DOI <https://doi.org/10.32837/chem.v0i2.335>
20. Проект Закону України «Про юридичну (правничу) освіту і загальний доступ до правничої професії» № 7147 від 28.09.2017р. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=62613.
21. Аналіз нормативно-правового регулювання сфери вищої освіти щодо забезпечення системи якості освіти та основні аспекти його вдосконалення та подальшого розвитку. URL: <https://projects.lnu.edu.ua/quaere/wp-content/uploads/sites/6/2018/03/%D0%90%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%96%D0%B7-%D0%BD%D0%BE%D1%80%D0%BC%D0%B0%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%BD%D0%BE-%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D1%96%CC%88-%D0%B1%D0%B0%D0%B7%D0%B8-IFNUL-draft.pdf>.

22. «Про вищу освіту»: Закон України від 01 липня 2014 р. № 1556-VII. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2014 № 37–38. Ст. 2004.
23. «Про освіту»: Закон України від 5 вересня 2017 р. № 2145-VIII. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2017. № 38–39. Ст. 380.
24. «Про доступ до публічної інформації»: Закон України від 13 січня 2011 р. URL: https://minjust.gov.ua/m/str_35409.
25. «Про захист персональних даних»: Закон України від 01 червня 2010 р. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2010. № 34. Ст. 481.
26. «Про ліцензування видів господарської діяльності»: Закон України від 02 березня 2015 р. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2015. № 23. Ст. 158.
27. Загальна декларація прав людини, прийнята і проголошена резолюцією 217 А (III) Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015/print.
28. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права, прийнятий Генеральною Асамблеєю ООН 16 грудня 1966 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042/print.
29. Протокол до Конвенції про захист прав і основоположних свобод людини. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_535#Text.
30. Стандарт вищої освіти першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань 08 Право, спеціальності 081 Право URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2022/07/21/081-pravo-bakalavr-zh-zminamy-644-20.03.2023.pdf>.
31. Стандарт вищої освіти другого (магістерського) рівня вищої освіти (далі – Стандарт) галузі знань 08 Право, спеціальність 081 Право URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2022/07/21/081-pravo-magistr-zizminami-643-20032023.pdf>.
32. Стандарт вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня (далі – Стандарт), галузі знань 08 Право зі спеціальності 081 Право [URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishchaosvita/zatverdzeni%20standarty/2023/02.08.2023/081-pravo-dok.filosofiyi-924-31.07.2023.pdf>].
33. Мочульська М. Реформа вищої правничої освіти в Україні: куди далі? *Часопис*. 2023. № 3. С. 79–87.
34. «Про схвалення Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки»: розпорядження від 23 лютого 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286-2022-%D1%80#Text>.
35. МОН: Опубліковано Стратегію розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/mon-opublikovano-strategiyu-rozvitku-vishchoyi-osviti-v-ukrayini-na-2022-2032-roki>.

Стаття надійшла до редакції 11.10.2023

Стаття рекомендована до друку 15.11.2023

A.V. SMULSKA

PhD (Edu), Associate Professor,

Associate Professor, of the Department of Public Law
discipline of the Faculty of Law

E-mail: allasm1@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1999-3068>

V. N. Karazin Kharkiv National University
Kharkiv, 61022, Svobody square, 4

PROSPECTS OF REGULATORY AND LEGAL SUPPORT FOR OBTAINING A HIGHER LEGAL EDUCATION BY A CITIZEN OF UKRAINE

ANNOTATION. The article states that meticulous attention is always paid to legal education, which is why the requirements for the quality of training of graduates of legal specialties must be increased; the urgency of the issue of training highly qualified lawyers is emphasized, which affects the quality of higher legal education as a whole, which requires a detailed consideration of the state and prospects of legal support for the acquisition of higher legal education by a citizen of Ukraine; it is indicated that the attention of those concerned and interested is focused on the conditions and quality of education, domestic educational standards and foreign experience, forms of education, rights, duties and responsibilities of students, teachers and educational institutions; a number of projects of legislative initiatives are being considered, which have not yet been approved; emphasis is placed on certain aspects of the declared problem, to which the attention of domestic scientists is focused; it is emphasized that the regulatory and legal framework should be formed taking into account European standards and progressive international experience, it is warned that due to the armed aggression of a neighboring state, the reform progress in matters of obtaining education in Ukraine has currently slowed down; there is a shared opinion about the fact that the legal profession has always been and remains in demand, prestigious and popular at all times and today, and the requirements for lawyers are becoming more and more demanding and meticulous, since lawyers are always in the field of view of various observers; it is emphasized that any true professional must thoroughly possess not only professional knowledge, skills, and abilities, but also have versatile intellectual training, high linguistic and communicative culture, and knowledge of pedagogy and psychology; attention

is drawn to the fact that the implementation of the "Strategy for the Development of Higher Education in Ukraine for 2022-2032" should continue with the reconstruction and reform of the higher education system in the post-war period.

KAY WORDS: legal framework, higher legal education, Ukraine, legal profession, reform, Law of Ukraine, standard, concept.

REFERENCES

1. Concept of the development of legal education: the project was developed and discussed at working meetings of people's deputies of Ukraine together with experts in the field of law and higher education (March 29, 2021). URL: https://kno.rada.gov.ua/news/main_news/75652.html. (in Ukrainian).
2. Manifesto for the development of legal education. URL: <https://dejure.foundation/library/manifest-rozvytku-yurydychnoi-osvity>. (in Ukrainian).
3. Shemelynets I. Where did the concept of legal education go? URL: <https://dejure.foundation/tpost/a2o19dr9f1-kudi-podlasya-kontseptsya-yuridichno-osv>. (in Ukrainian).
4. Lawyer profession. URL: <https://ukrlawcouncil.org/registers/profesiya-yuryst>. (in Ukrainian).
5. Bakhrushin V. What can be considered a higher legal education? URL: <http://education-ua.org/ru/articles/897-shcho-mozhna-vvazhati-vishchoyu-yuridichnoyu-osvitoyu>. (in Ukrainian).
6. Zayets A. S. Legal education as a structural component of education in Ukraine. *Scientific Bulletin of the Uzhhorod National University*. 2017. No. 42. P. 13–16. (in Ukrainian).
7. Yara O. S. Issuance of normative legal acts as a tool of public administration of higher legal education in Ukraine. *Legal science*. 2020. No. 10 (112). P. 47–53. DOI: <https://doi.org/10.32844/2222-5374-2020-112-10.06>. (in Ukrainian).
8. Yara O. S. The essence of administrative and legal provision of higher legal education in Ukraine. *Legal science*. 2020. No. 4 (106). T. 2. P. 185–191. DOI: <https://doi.org/10.32844/2222-5374-2020-106-4-2.23>. (in Ukrainian).
9. Yara O. S. Principles of administrative and legal support of higher legal education in Ukraine. *Legal science*. 2020. No. 5(107). T. 2. P. 120–126. DOI: <https://doi.org/10.32844/2222-5374-2020-107-5-2.15>. (in Ukrainian).
10. Shkabarov V.M., Probko I.B. Normative and legal basis of the right to higher legal education in Ukraine. *Legal scientific electronic journal*. 2021. No. 3. P. 80–83. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2021-3/18>. (in Ukrainian).
11. Ternavska V. M. Modern trends in reforming higher legal education in Ukraine (constitutional and legal aspect). *New Ukrainian Law*. 2022. Issue 2. P. 142–148. DOI: <https://doi.org/10.51989/NUL.2022.2.20>. (in Ukrainian).
12. Mangora V. V. Information and legal provision of legal education. *Information and law*. 2020. No. 1 (32). P. 138–143. DOI: [https://doi.org/10.37750/2616-6798.2020.1\(32\).200604](https://doi.org/10.37750/2616-6798.2020.1(32).200604). (in Ukrainian).
13. Yushko A. M. Higher legal education in Ukraine: challenges of modernity. *Modern problems of the development of law and economics in an innovative society: coll. of science Proceedings of the International Scientific and Practical Conference: March 20, 2020*. Veliko Tarnovo, Bulgaria: Access Press. 2020. P. 271–277. (in Ukrainian).
14. Paterilo I. V. The problem of ensuring the quality of higher legal education. *Legal scientific electronic journal*. 2023. No. 7. P. 559–561. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-7/127>. (in Ukrainian).
15. Yanchuk N. D. Reforming legal education in Ukraine: understanding and perspectives. *South Ukrainian legal journal*. 2022. No. 1–2. P. 311–316. DOI <https://doi.org/10.32850/sulj.2022.1-2.54>. (in Ukrainian).
16. Burdin V. M. Reforming legal education in Ukraine: realities and prospects. *Bulletin of Lviv University. Legal series*. 2018. No. 66. P. 3–13. (in Ukrainian).
17. How to develop high-quality legal education? URL: <https://rpr.org.ua/news/yak-rozbuduvaty-iakisnu-yurydychnu-osvitu/>. (in Ukrainian).
18. Toronchuk I.Zh., Grekul-Kovalyk T.A. Access to legal education in the countries of the common law system. *Electronic scientific publication "Analytical and comparative jurisprudence"*. 2022. No. 5. P. 453–456. DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2022.05.83>. (in Ukrainian).
19. Shemelynets I. I.. Transformation of the legal education system in the conditions of the war and in the post-war period. *Juris Europensis Scientia*. 2022. Issue 2. P. 8–13. DOI <https://doi.org/10.32837/chern.v0i2.335>. (in Ukrainian).
20. Draft Law of Ukraine "On Legal Education and General Access to the Legal Profession" No. 7147 of September 28, 2017. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=62613. (in Ukrainian).
21. Analysis of regulatory and legal regulation of the sphere of higher education regarding the provision of the education quality system and the main aspects of its improvement and further development. URL: <https://projects.lnu.edu.ua/quaere/wp-content/uploads/sites/6/2018/03/%D0%90%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%96%D0%B7-%D0%BD%D0%BE%D1%80%D0%BC%D0%B0%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%BD%D0%BE-%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D1%96%CC%88-%D0%B1%D0%B0%D0%B7%D0%B8-IFNUL-draft.pdf>. (in Ukrainian).
22. On Higher Education: Law of Ukraine dated July 1, 2014 No. 1556-VII. *Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine*. 2014 No. 37–38. Art. 2004. (in Ukrainian).
23. On Education: Law of Ukraine dated September 5, 2017 No. 2145-VIII. *Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine*. 2017. No. 38–39. Art. 380. (in Ukrainian).

24. On access to public information: Law of Ukraine dated January 13, 2011. URL: https://minjust.gov.ua/m/str_35409. URL: https://minjust.gov.ua/m/str_35409. (in Ukrainian).
25. On the Protection of Personal Data: Law of Ukraine dated June 1, 2010. *Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine*. 2010. No. 34. Ct. 481. (in Ukrainian).
26. "On Licensing of Types of Economic Activity": Law of Ukraine dated March 2, 2015. *Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine*. 2015. No. 23. Ct. 158. (in Ukrainian).
27. The Universal Declaration of Human Rights, adopted and proclaimed by resolution 217 A (III) of the UN General Assembly of December 10, 1948. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015/print. (in Ukrainian).
28. International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights, adopted by the UN General Assembly on December 16, 1966. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042/print. (in Ukrainian).
29. Protocol to the Convention on the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_535#Text. (in Ukrainian).
30. Standard of higher education of the first (bachelor) level of higher education in the field of knowledge 08 Law, specialties 081 Law. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishchaosvita/zatverdzeni%20standarty/2022/07/21/081-pravo-bakalavr-zi.zminamy-644-20.03.2023.pdf>. (in Ukrainian).
31. Standard of higher education of the second (master's) level of higher education (hereinafter - the Standard) of the field of knowledge 08 Law, specialty 081 Law. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishchaosvita/zatverdzeni%20standarty/2022/07/21/081-pravo-magistr-zizminami-643-20032023.pdf>. (in Ukrainian).
32. Standard of higher education of the third (educational and scientific) level (hereinafter - Standard), field of knowledge 08 Law with specialty 081 Law. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishchaosvita/zatverdzeni%20standarty/2023/02.08.2023/081-pravo-dok.filosofiyi-924-31.07.2023.pdf>. (in Ukrainian).
33. Mochulska M. Reform of higher legal education in Ukraine: where next? *Bulletin*. 2023. No. 3. P. 79–87. (in Ukrainian).
34. On the approval of the Strategy for the Development of Higher Education in Ukraine for 2022-2032: Order dated February 23, 2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286-2022-%D1%80#Text>. (in Ukrainian).
35. MHE: The Strategy for the Development of Higher Education in Ukraine for 2022-2032 has been published. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/mon-opublikovano-strategiyu-rozvitku-vishchoyi-osviti-v-ukrayini-na-2022-2032-roki>. (in Ukrainian).

The article was received by the editors 11.10.2023

The article is recommended for printing 15.11.2023